

עם המדריך שמוליק דולב – 19 במאי – 25 במאי 2017

כל בר דעת המתכנן טיול בעולם אמור לחוות רשמים עמוקים מן המקום, שישאירו בו את חותמם. טיול שירטיט לבבות על שלל תופעות הטבע, אתרים שמימיים ומרהיבים, מפגשים עם עמים, שבטים נכחדים, בעלי תרבויות, מסורות ופולקלור שמעולם לא פגש, לספוג במלוא החושים ניחוחות של שווקים ומאכלים ייחודיים, ליהנות מריקודי עמים וממוזיקה שמקורה אי שם לפני מאות שנים.

עבורי הטיול לברלין אינו טיול של מה בכך, זהו מסע בזמן ובנבכי הנפש, מסע בהווה ומסע בעבר בעקבות מסעה של אמי היקרה.

כל חיי, גרמניה הייתה בבחינת מוקצה מחמת מיאוס. כל חיי הדרתי את רגליי ממדינה זו, ממוצריה ומכל מה שהיא מסמלת. נהיר היה לי שכף רגלי לא תדרוך לעולם על אדמת גרמניה.

המפנה המשמעותי בגישתי לנושא נבע הודות לאישה אחת – אנגלה מרקל – אשת הברזל של גרמניה, על אישיותה ומדיניותה, דפוסי חשיבתה ויציקת תכניה להיטיב לא רק עם מדינתה ועמה, אלא להיות נדבך חשוב ועזר למדינות אחרות המשוועות לעזרה, להיחלץ ולהירתם לעזרת הפליטים למרות שבמדינתה הנושא שנוי במחלוקת.

משחר ילדותי קראתי כמעט כל ספר שנכתב על מלחמת העולם השנייה והשוואה, והסקרנות הטבעית דחקה אותי לראשונה בחיי לחרוג ממנהגי ולבקר בברלין, בה אני אמורה להיחשף ולהתחקות במלוא תעצמות הנפש אחר מאפייני הטרור והרוע, האלימות והאכזריות, כפי שמתבטאים היטב במוזיאון "הטופוגרפיה של הטרור", שם שוכנה במימי המלחמה מפקדת הגסטאפו והאס-אס, ובה עונו ונרצחו באכזריות רבה רבבות בני אדם. לחוש את איבוד צלם האנוש של אומה, להיחשף למידע רב על הכחדת יהדות גרמניה, מה אירע לאדם מן הישוב שחי דורות בברלין וביום בהיר נעלם ולא שב, לעבור בתחנות שבהם עבר, להיחשף למסעו ושילוחו, לבחון בסקרנות את "בבל פלאץ" שבו הועלו על מוקד השריפה ספרי היהודים, הקומוניסטים ומתנגדי המשטר ולשמוע בה בעת את קריאתו של היינריך היינה "במקום שבו שורפים ספרים - ישרפו לבסוף בני אדם!" לחזות בעיני רוחי את "ליל הבדולח" ואת ביזוי היהודים שנאנסו להבריק את המדרכות והכבישים במברשת שיניים ויעה, תוך רכינתם על ברכיהם כשהם נפצעים מן הזכוכיות, להתבונן בבניין הרייכסטאג שעלה באש במצוות הנאצים תוך האשמת הקומוניסטים, ועוד אירועים מסעירים שאירעו בברלין וקשורים למשפחת בעלי, מוטי, שעקב הזעזועים ואי היציבות במדינה נסו בעל כורחם מעירם פרייבורג שבגרמניה בשנת 1933 ונחלצו בעור שיניהם מן הנאצים, כשהם פונים לעיר שטרסבורג בצרפת וממנה עלו ארצה בשנת 1935.

זו אותה האדמה שאותה חשנו זעה ונעה באי יציבותה הן במוזיאון היהודי שתכנן דניאל ליבסקינד, וחשנו את אי היציבות והזעזועים בחלל "ציר הגלות" שמציג את עקירת יהודי גרמניה, ונחנקנו כמעט מחוסר מוצא בחלל האטום שסגר עלינו מכל עברנו ב"ציר השואה", המבטא נאמנה את רצח יהדות

גרמניה, והן במוזיאון לזכר יהודי אירופה שנכחדו בשואה הנראה כבית קברות ענק על 2,711 העמודים דמויי המצבה, פרי ידיו של איזנמן.

לא רק לסקרנות נזקקתי אלא גם לתאריך משמעותי ובעל זיקה לנושא - ואף הוא נמצא לי. היום בו החל מסענו לברלין, 19 במאי 2017, הוא היום בו אמי ומשפחתה שולחו - או ליתר דיוק גורשו - בידי הנאצים מגטו מונקץ' שהיה בעברו צ'כוסלובקיה, שעבר לידי הונגריה ונכבש על ידי הנאצים. בני משפחתי ושאר בני העיר נדחסו בקרונות עדרי הבקר, כ-1000 איש ברכבת, והוסעו בטרנספורט לעבר הלא נודע - אל מחנה ההשמדה אושוויץ בירקנאו.

בליל ה-23 - 24 במאי, שהיה במסענו יום שלישי הטוב, ולגבי אמי יום שלישי הרע מכל. בתאריך זה הגיעה אמי בטרנספורט אל ממלכת האופל והשמד הנוראה מכל, שבו נספו סבתי ושתי בנותיה. אמי ואחותה עברו את הסלקציה ונשארו בחיים. זה היום שבו היינו בוירתנברג שם ייסד מרטין לותר את כת הפרנציסקאנים שהתקין 95 תקנות כנגד הסיאוב והשחיתות שפשטה בכנסייה הקתולית, אך הסעיר אותנו בפרץ האנטישמיות בכך שהציב ליד כנסייתו ובמעבר היהודים ל"חדר" חזירה המיניקה ילדים יהודים ועיריית המקום ידעה להציג במקום שלט הולם ובו ידיים מבצצות מן התהומות והכיתוב "ממעמקים קראתיך יהוה" שלו כל כך נזקקה אמי בשואה.

ב-24 במאי, יום רביעי, עמדנו ברציף 17 בתחנה הפסטורלית והשקטה שבשכונת הפאר שבפאתי העיר - תחנת גרונוולד. חזינו בעיניים כלות בעדות המצמררת אחר שילוחם של 50,000 יהודים למחנה הריכוז טרינשטאט. בתאריך זה בשנת 1944 עמדה אמי לראשונה במסדר הרחבה של אושוויץ בירקנאו, וכשביקרנו בבית ואנזה שבו תכננו 15 הקצינים ביעילות מרבית את מלאכת השמד, הפיתרון הסופי, כמכונה השמדה משומנת את שילוחם של היהודים מכל מדינות אירופה ובזיזת רכושם, עשתה אמי את צעדיה הראשונים במחנה שבו הוטבע קרקוע על זרועה והיא הפכה למספר ללא זהות בן אנוש. היה צריך הרבה מזל, נסים או גורל לשרוד את אימת השואה ולהיוותר בן אדם - מענטש, גם לאחר השואה, כפי שהייתה אמי כל חייה - אישה אצילת נפש.

זה היה מסעי בהווה ובעבר על קצה המזלג.

נקבוצה זכינו שבמסע זה בברלין ידריך אותנו מדריך מופלא, אדם נבון ורגיש, חם ולבבי, איש שקט כשהחיוך הנעים לא מש מפניו. מדריך שיפיח חיות בסיפורי השואה ולא ישטח בפנינו עובדות יבשות, שנחוש מהקרביים את עצמת הקורבן, שהלב יחמץ משברון לב, שהסיפורים ירטיטו את הנפש ושדמעה תתגלגל לה על הלחי בהזדהות עם האירוע.

ואכן המדריך שמוליק דולב היטיב לספר ולרגש, לקרוא חיות על סיפורים ולהביא פכים קטנים על סיפורים שאירעו לו במהלך טיוליו, על זוג קשישים שלראשונה הבעל גמר אומר להגיע לברלין בעקבות שלט "אבן הנגף" שחשף את קורות אביו, נישק לאבן הנגף וזכה ברוב חסדו לבקר שוב בביתו שבו גרה חברת ילדותו מגן הילדים.

שמוליק דאג לשלב באומנות ובכישרון רב בכל אתר ואתר את הסיפור או השיר הנכון, או להשמיע בפנינו שירים מרטיטי לב מתקליטורים, ביניהם: "עיר ההריגה" של ביאליק, "מכל העמים" – אלתרמן, "הנדר" – שלונסקי, נאומו המרגש של עזר ויצמן ברייכסטאג שנעזר בסופר מאיר שלו, הקראת תגובתם של יוסי פלד ואברי גלעד, פרימו לוי – "הזהו אדם" ולהאזין לביצועו המופלא של מיכאל שטרייכר "הסדר האחרון בגטו ורשה" ליד "החדר הנטוש" בחצרות האקשה, כשהשערות סומרות מהתרגשות למשמע שאלותיו וקושיותיו של מוישלה בליל הסדר.

בכל אתר הקפיד לספר בנועם וברגש, בצורה חווייתית המעוררת השתהות, וכך גם באוטובוס, כשהוא מטבל פיסות היסטוריות מאלפות באנקדוטות מעניינות ובידענות מופלגת ממריא על כנפי סיפורי מקומות, אתרים ואירועים נוספים, סיפורים מאירי עיניים ובעלי מוסר השכל ותובנות עמוקות כסיפור "במידה הנכונה" "הגשר בין האחים", סיפורו של גבריאל גרסיה מרקס "ערך החיים", פאבלו נרודה ושירו "אט גווע" לחיות את החיים כאילו היו הם היום האחרון עלי אדמות ועוד כהנה וכהנה.

שמוליק ידע להשרות אווירה נעימה ונינוחה בקרב הקבוצה, כאב רחום דאג לכל פרט בטיוול ואוזנו כרויה וקשובה לכל בקשה, הצעה או משאלה, ואנו כקבוצה הלכנו שבי אחריו ונסחפנו אחר אישיותו הנעימה והכובשת לבבות. ואנו, כקבוצה של אנשים שנפגשו באקראי, התגבשנו עד מהרה לקבוצה מלוכדת ואחידה.

ועל כל זאת, אנו כקבוצה, מבקשים להודות לך שמוליק, בפה מלא, על אישיותך הברוכה והנעימה, על היותך מדריך מלא כרימון, "בור סוד שאינו מאבד טיפה", על היותך מדריך לעילא ולעילא שחן וחסד שזורים בו לרוב, מדריך משכמו ומעלה, שהפך את מסענו לחוויה כבירה, עוצמתית, משמעותית ומעמיקה שתשאיר בנו את רישומה לשנים רבות.

היה ברוך על שפתחת בפנינו צוהר ענק בברלין שבעקבותיו ניסע עמך לטנזניה או לאיסלנד.

ולגבי ברלין, גם אם היא אמורה להיות היפה בבירות תבל, בעלת שכיות החמדה המרהיבות בעולם, בעלת הנופים עוצרי הנשימה ועיר הבילויים החדשה והמסעירה בעולם, הרי לעולם ועד ברלין תיזכר כמדינת התרבות הנאורה ביותר עלי אדמות שאיבדה את צלם האנוש והפכה לממלכת הרשע והזדון, החמס והשמד שרמסה בגסות את כבוד האדם וצלמו, והשמידה במחי יד 6 מיליון יהודים שיהיו לעולם ועד כעדות "לזכור ולעולם לא לשכוח".

היה ברוך וישר כוח לטיולים נוספים ומופלאים ושתמיד העולם יחייך לנו ויהיה נהדר כפי ששמענו את שירו של לואי סצ'מו ארמסטרונג שעמו פתחת בכל בוקר - What a wonderful world

באהבה ובברכה רבה

אביבה ומוטי אבן חן וכל קבוצת מאי 2017